

Nr 876

Av herr Nilsson i Gävle m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 124, med förslag till lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

(Lika lydande med motion nr 721 i Första kammaren)

Den gångna vintern utsatte de inom byggnads- och anläggningsindustrien verksamma för stora påfrestningar. Av arbetsmarknadsstyrelsens redogörelse för arbetsmarknaden under januari framgår, att av 56 600 anmälda arbetslösa var nära 34 000 eller 60 % byggnadsarbetare. Av medlemmarna i Byggnads erkända arbetslöshetskassa var 17,9 % arbetslösa i mitten av januari mot 8 % motsvarande tidpunkt 1962.

Det säger sig självt mot denna bakgrund, att förslaget om avveckling av tillståndsgivningen för byggnadsarbeten, dvs. i lag förankrade möjligheter till en ur sysselsättningssynpunkt riktig årsspridning av arbetstillfällena, måste möta starka betänkligheter. I Kungl. Maj:ts proposition anföres ej ett enda skäl för att en avveckling skulle öka möjligheterna att komma till rätta med vinterarbetslösheten i byggnadsindustrien. Tvärtom anför arbetsmarknadsstyrelsen i sin redovisning av erfarenheterna från de områden, där tillståndsgivningen försöksvis ersatts med frivilligt samråd, att »för flertalet fria orter måste konstateras att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna steg betydligt kraftigare än i övriga orter».

Det får anses ostridigt att en sämre årsspridning av arbetstillfällena kommer att följa på en avveckling av tillståndsgivningen. Man behöver kanske inte befara en återgång till förkrigstidens förhållanden med byggnadsverksamheten huvudsakligen koncentrerad till sommarhalvåret och hösten. Men inom byggnadsindustrien finns ju inte blott allmännyttiga företag, som söker bygga kontinuerligt året om, och större enskilda företag av industriell typ, för vilka investeringarna i maskiner och fasta personalkostnader förutsätter viss kontinuitet i verksamheten, utan också en vildvuxen flora av mindre företagsamhet, ofta utan anknytning till arbetsgivarsammanslutning och obenägna att ta hänsyn till propåer som inte har klart stöd i gällande lag. Från fackligt håll kan vitsordas vilka svårigheter det erbjuder att få denna sorts »byggare» att respektera eljest vedertagna normer i arbetslivet.

Med ökningen av villabyggeriet, ombyggnads-, reparations- och rivningsarbetena ökar denna ur arbetarsynpunkt föga önskvärda företagartyp i antal. Dessa liksom sannolikt också de övriga företagare, som bygger konventionellt och i begränsad omfattning, dvs. utan kostnadskrävande maskinpark och fasta personalkostnader, kommer otvivelaktigt — om tillståndsgiv-

ningen avvecklas — att så långt möjligt koncentrera verksamheten till sommarhalvåret. På så sätt riskerar man att komma in i en ond cirkel med abnorm uppsugning av arbetskraft sommartid och en motsvarande, alltmer elakartad arbetslöshet vintertid. Det kan befaras att en sådan försämring av sysselsättningsläget främst kommer att gå ut över den äldre arbetskraften, som ju i nuvarande tillståndsgivning — genom föreskrifter att vissa arbeten helt eller delvis reserveras för äldre — har en viss garanti för samma årssysselsättning som de yngre. Risk föreligger också att de framgångsrika ansträngningarna under senare år, att via intensifierad lärlingsutbildning i kombination med viss åldersspärr få en riktig arbetskraftsrekrytering till byggnadsindustrien, kommer att förbytas i sin motsats sedan tillståndsgivningen avvecklats.

Även med god vilja från berörda parter sida i byggarbetsnämnderna blir det ogörligt att via frivilligt samråd bemästra dessa problem. Vilka medel finns att förmå ett företag, som tagit ett arbete på entreprenad, att påbörja grundarbetena exempelvis i december i syfte att upprätthålla sysselsättningen, om företaget finner det lämpligare att vänta till våren? Inga alls. I många fall kommer byggarbetsnämnderna, även om parternas företrädare är eniga om rekommendationerna av höst- och vinterarbeten, att tala för döva öron.

Observeras bör vad som anföres av länsarbetsnämnderna, som ju erfarenhetsmässigt har de bästa förutsättningarna att bedöma verkningarna av en avveckling. Länsarbetsnämnden i Göteborg hävdar t. ex. att det för Göteborgsområdets del föreligger behov av tillståndsgivning under en femårsperiod framåt, dvs. till 1967. Arbetsnämnden i Stockholm anser det tveksamt om det över huvud är möjligt att bemästra säsongvariationerna i Stor-Stockholm och fortsätter:

Här kan nämligen samtliga de skäl, som talar för ett bibehållande av byggnadsregleringen i nuvarande utformning, sägas föreligga i accentuerad grad. Så t. ex. måste i planläggningsarbetet för byggnadsarbetarkårens rationella utnyttjande hänsyn tagas icke enbart till själva Stockholms sysselsättningsförhållanden utan verksamheten dessutom samordnas med behovet av arbetskraft i 18 förortskommuner. Vidare medför den visserligen i och för sig synnerligen värdefulla nyrekryteringen av yngre arbetskraft, särskilt bland grovarbetarna, att alla möjligheter att reservera lämpliga arbetsobjekt för äldre arbetskraft ständigt måste bevakas av arbetsnämnden.

Det förhållandet att alla erfarenhetsgrundade skäl talar för fortsatt tillståndsgivning bör emellertid inte hindra en prövning av formerna för densamma. Hittillsvarande fullmaktslag tillkom ju ursprungligen för att tillgodose andra syften än årsspridning av arbetstillfällena. Även om systemet som helhet fungerat väl är det tydligt, att den starkt vidgade ramen under senare år för byggnads- och anläggningsverksamhet ställt länsarbetsnämnderna inför betydande svårigheter att fortlöpande avstämna tillståndsgivningen mot tillgången på arbetskraft. I många fall, t. ex. i Norrland, är områdena för stora för att ett länsorgan från vecka till vecka skall kunna ha exakt grepp om sysselsättningsläget.

I stället för en avveckling av tillståndsgivningen, som medför avsevärt

sämre årsspridning av sysselsättningen, bör därför för tiden efter den 31 december 1964 övervägas en decentralisering av tillståndsgivningen till de byggarbetsnämnder, som enligt arbetsmarknadsstyrelsens förslag skall inrättas med indelningen i s. k. A-regioner som utgångspunkt, dvs. ett 80-tal för hela landet. Nämnderna bör planera och bedriva sin verksamhet i nära anknytning till länsarbetsnämnderna enligt av arbetsmarknadsstyrelsen närmare utfärdade anvisningar. I varje nämnd avses ingå två representanter vardera för arbetsgivarnas och arbetarnas lokala organisationer, två representanter för de inom verksamhetsområdet belägna kommunerna — varav den ena skall representera huvudorten — samt en representant för arbetsmarknadsmyndigheterna, t. ex. arbetsförmedlingsföreståndaren i huvudorten.

Nämndernas uppgift bör, som vi ser det, bli att på grundval av lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete sprida arbetstillfällena till olika årstider så att jämn sysselsättning upprätthålles för byggnadsarbetarna. Om nämnd är enig vid besluts fattande gäller detta. Om någon av parterna i nämnden har avvikande mening hänskjutes däremot avgörandet till länsarbetsnämnden vars beslut i förekommande fall kan överklagas hos arbetsmarknadsstyrelsen. Systemet bör slutligen, för att kunna fungera smidigt och effektivt, kompletteras med bestämmelser om anmälningsplikt av det slag som förespråkas av Landsorganisationen och Svenska byggnadsarbetsreförbundet.

Fördelarna med en sådan decentralisering är uppenbara. Den större smidigheten i handläggningen av tillståndsärendena skulle otvivelaktigt slå igenom i jämnare årssysselsättning. Arbetarna skulle genom sina företrädare i nämnderna bli direkt delaktiga i planeringen och igångsättningen av arbetena. Ett sådant medinflytande över produktionens inriktning, omfattning och årsspridning vore ett värdefullt led i realiserandet av de krav på medbestämmanderätt i det ekonomiska livet som under senare tid med ökad styrka rests av arbetarrörelsen.

Aberopande vad som ovan anförts föreslår undertecknade,

att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 124, måtte besluta ge nedan angivna paragrafer i förslaget till lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete följande lydelse:

§ 1.

I syfte att upprätthålla jämn sysselsättning under olika delar av året för byggnadsindustriens arbetskraft, må byggnadsarbete icke påbörjas utan att igångsättningstillstånd meddelats enligt denna lag.

§ 2.

Igångsättningstillstånd meddelas av byggarbetsnämnd eller, i de fall enighet icke kan vinnas inom nämnden, av ar-

betsmarknadsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av länsarbetsnämnden.

Byggarbetsnämnd bildas för visst geografiskt område. Området bör i görligaste mån utgöra naturligt arbetsmarknadsområde.

I varje nämnd skall ingå två representanter för byggarbetsgivarna, två representanter för arbetstagarna, två representanter för de inom nämndens verksamhetsområde belägna kommunerna — varav den ene skall representera huvudorten och den andre övriga kommuner — samt en representant för arbetsmarknadsmyndigheterna.

§ 6.

Den som planerar och bedriver byggnadsarbete, som beröres av förordnande enligt 1 §, är skyldig att utan anmaning och, när fråga är om påbörjat arbete, senast tre dagar efter påbörjandet lämna byggarbetsnämnd, länsarbetsnämnd eller arbetsmarknadsstyrelsen de upplysningar och förete de handlingar, som är av betydelse för tillämpningen av denna lag eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter.

De som — — — meddelade föreskrifter.

§ 9.

Talan mot beslut av byggarbetsnämnd enligt denna lag föres genom besvär hos länsarbetsnämnden. Mot länsarbetsnämndens beslut föres talan genom besvär hos arbetsmarknadsstyrelsen. Mot arbetsmarknadsstyrelsens beslut föres talan genom besvär hos Konungen.

Beslut som — — — förordnas.

Stockholm den 17 april 1963

Henning Nilsson

Helmer Holmberg

C.-H. Hermansson